

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С.СКОВОРОДИ

**ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ, СПЕЦІАЛЬНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Харків 2023

логопатів.....	322
Гайдук Д.О. Формування уявлень про світ професій у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями як засіб профорієнтації у закладах дошкільної освіти.....	325
Гаменко В.Е. Дидактична гра як засіб корекції звуковимови у дітей дошкільного віку.....	328
Гевеленко Г.В. Особливості розвитку та корекційно-виховна робота з дітьми з затримкою психічного розвитку.....	331
Горбунова Т.М. Вплив продуктивних видів діяльності на формування моторного праксису у дітей із загальним недорозвиненням мовлення.....	334
Грицай О. С. Використання засобів альтернативної комунікації у роботі з дітьми з РАС.....	337
Гуріна С.С. Формування техніки читання у дітей із затримкою мовленнєвого розвитку.....	342
Демченко Н.О. Використання дидактичних ігор та ігрових прийомів у роботі з розвитку мовленнєвої активності дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення.....	345
Дем'яновська А.А. Формування дієслівної лексики дітей із загальним недорозвиненням мовлення.....	350
Дем'янюк С.С. Організація безбар'єрного просторового середовища дітей в інклюзивному класі.....	354
Довженко А.О. Логопедична робота зі стимуляцією мовленнєвої активності у дітей молодшого віку	356
Докійчук І.О. Формування відповідального ставлення до здоров'я у системі здоров'язбережувальної діяльності в закладах освіти.....	359
Дорошева С.О. Теоретичне обґрунтування проблеми використання театралізованої діяльності як засобу соціалізації дітей молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення.....	362
Дюсембіна А.С. Мнемотехнічні прийоми як засіб корекції звуковимови у дітей старшого дошкільного віку.....	369
Єльцова О.Є. Поняття про систему ресс та її застосування у роботі з дітьми зі складними порушеннями розвитку.....	372
Єна А. Психолого-педагогічні умови збереження психічного здоров'я дітей із розладами аутичного спектра.....	377
Заскалько О.М. Особливості розвитку самооцінки у молодших школярів та підлітків із заїканням.....	382
Земляна К.А. Роль трудового навчання в процесі професійного самовизначення дітей з інтелектуальними порушеннями.....	386
Зінченко Д.А. Логопедична робота з розвитку мовленнєво – рухового апарату в дітей дошкільного віку, які страждають на дизартрію.....	387
Зюзін Ю. В. Принципи корекції мовленнєвого розвитку дітей засобами фізичного виховання.....	391
Кандаурова Е. В. Використання ігрових прийомів в логопедичній роботі зі стимуляції мовленнєвої активності у дітей молодшого дошкільного віку	395
Кизько Ю.В. Особливості модифікації підручників та посібників для	

- психологів дошкільних навчальних закладів] / [Укл. : Л.О.Кондратенко]. – Суми : РВВ КЗ Сумський ОШО, 2015.
2. Миронова С. П. Основи корекційної педагогіки. / Миронова С. П., Гаврилов О. В., Матвєєва М. П.; за заг. ред. Миронової С. П. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010.
 3. Ілляшенко Т. Д., Бастуй Н. А., Сак Т. В. Діти із ЗПР та їх навчання. – К., 1997
 4. Маланчій В. Організація роботи з дітьми з особливими освітніми потребами / В. Маланчій // Початкова школа. – 2014. – № 4. – С. 62–63.
 5. Войтко В. В. Психолого-педагогічний супровід дітей з затримкою психічного розвитку : [навчально-методичний посібник] / В. В. Войтко. – Кропивницький : КЗ «КОШО імені Василя Сухомлинського», 2017. – 48 с.

Горбунова Т.М.,

здобувач вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта

Науковий керівник: Бондар В. І.,

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний

університет імені Г. С. Сковороди

ВПЛИВ ПРОДУКТИВНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ МОТОРНОГО ПРАКСИСУ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Затримка мовленнєвого розвитку у дошкільному віці на сьогодні, за даними дослідників, сягає 15-25% від загальної кількості дітей даного віку. За даними Н. Бабич [2], більшість таких дітей має загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ). Традиційно визначають мовленнєву симптоматику ЗНМ - недорозвинення всіх сторін мовлення (фонетичної, лексико-граматичної та синтаксичної) та немовленнєву – особливості розвитку психічних процесів, емоційної сфери, та прояви різного ступеня диспраксій (загальної, дрібної артикуляційної моторики) [3, 134]. Зараз багато дослідників наголошують на тотожності механізмів формування праксису та фізіологічних механізмів мовлення (Конопляста С., Мартиненко І., Пахомова Н., Рібцун Ю., Соботович Е., Тищенко В. та ін.). Таким чином набуває актуальності робота, яка орієнтується саме на формування різних видів праксису у дітей із мовленнєвими порушеннями. Становлення праксичних функцій є важливим завданням для нормотипових дітей, вкрай важливим воно стає для дітей з порушеннями розвитку. Все це обумовило наші пошуки щодо ефективних та гармонійних прийомів та методів розвитку праксису у дітей дошкільного віку із ЗНМ.

Задля уточнення термінів дослідження звернемося до узагальненого визначення поняття «праксис». Узагальнене визначення твердить, що це «адекватно координована дія, яка супроводжується розгорнутим контролем» [2; 204], зазначається, що може порушуватися при ураженнях головного мозку різної локалізації та функціональних порушеннях. Тобто, праксис – це здатність виконувати ряд завчених рухів у певній послідовності, що приводить до досягнення поставленої мети.

Незважаючи на те, що у більшості дітей із ЗНМ не має виражених паралічів і парезів, проте моторика їх відрізняється загальною незручністю, некоординованістю, вони відстають від однолітків у спритності та точності рухів, затримується розвиток готовності руки до письма, тому довго не проявляється інтерес до малювання та інших видів ручної діяльності. це означає першочерговість подолання недорозвинення моторного праксису є однією з найважливіших для корекційної педагогіки. Всупереч великої кількості методичних робіт з розвитку функціональних можливостей пальців рук у дітей з нормотиповим розвитком в передшкільний період, в спеціальній педагогіці питання формування моторного праксису не знайшло належного відображення. Зазвичай логопеди-практики на свої заняттях проводять короткочасні фізкультхвилинки. Більшість вправ в яких спрямована на напруження м'язів, іноді на розслаблення, практично ніколи на розтягування. Замало використовується завдань з несиметричними, різноспрямованими рухами, які розвивають міжпівкульову взаємодію та сприяють мобілізації резервних функцій організму.

Таким чином, нерозробленість методів та прийомів профілактики та подолання недорозвинення моторного праксису у дітей з мовленнєвими порушеннями, відсутність методичних рекомендацій, що враховують природоподібний розвиток дитини, визначають актуальність цієї проблеми.

Виходячи з вищесказаного, ми запропонували наступну концепцію корекційно-розвивальної педагогічної технології. Концепція педагогічної технології полягає в організації моторного праксису шляхом системного впливу на загальну, дрібну та артикуляційну моторику, на мовлення та інші психічні процеси з широким застосуванням продуктивних видів діяльності та природних матеріалів і в тісному зв'язку з природною пізнавальною діяльністю дитини на основі технологічного алгоритму, що включає ігротренінгові методики, з метою корекції мовленнєвих порушень та спрямованої на підготовку та успішне навчання дітей у школі та їх подальшу соціальну адаптацію. Принципи організації даної технології випливають із положень, що ґрунтуються на сучасних уявленнях: про системність психофізіології людини, зокрема про взаємозв'язок загальної, дрібної та артикуляційної моторики; про взаємозв'язок мовлення та моторного праксису; про включеність людини в систему природних взаємин (тобто на розумінні людини як підсистеми живої природи), зокрема про природовідповідність корекційно-розвивального впливу; про системність зв'язків людини з об'єктивним світом через відчуття, сприйняття, уявлення.

Продуктивна діяльність формується у дошкільному віці і, поряд з грою, має у цей період найбільше значення на розвиток дитини. Оскільки необхідність створення будь-кого власного продукту найтісніше пов'язані з розвитком його пізнавальних процесів, емоційно-вольовий сфери, умінь і навиків, вправності, надає можливість дітям не лише отримувати задоволення від процесу створення, а також стає більш самостійними.

Сучасна освіта акцентує увагу на особистісно-орієнтовані, інтегративні підходи. зазначається важливість включення дитини в особистісно значущі

види діяльності. Відома українська дослідниця Богуш А.[1], стверджує, що розвиток дошкільника має здійснюватися природно та невимушено у межах «специфічно дитячих видів діяльності». Продуктивні види дитячої діяльності спрямовані на створення певного продукту, вимагають оволодіння особливими способами дій і здійснюють специфічний вплив на загальний психічний розвиток дітей, та на формування способу дій зокрема. Кожен із цих видів діяльності вимагає оволодіння особливим способом дій, особливими вміннями та уявленнями. До продуктивних видів діяльності належать аплікація і ліплення, які за психологічним значенням подібні до зображувальної і конструктивної діяльності. У дітей, активно зайнятих малюванням, конструюванням, ліпленням і аплікацією, розвивається здатність до планування діяльності. У ЗДО застосовують предметне, сюжетне, декоративне малювання.

Ліплення – надає можливість відпрацювання рухів рук з підсилюючим ефектом. Зазвичай в ЗДО застосовують три види ліплення: предметне ліплення; сюжетне ліплення; декоративне ліплення.

Аплікація дозволяє дитині ознайомитись із різними способами обробки паперу. Діти знайомляться з різними прийомами вирізування з паперу; опановують різними способами створення виразного образу наклеюють папір або окремі його частини; навчаються правильному та безпечному поводженню з ножицями. Можливе виконання аплікації з елементами малювання, дизайну, конструювання; із застосуванням різних матеріалів.

Конструювання – цілеспрямований процес розв'язання технічних завдань, які передбачають створення будівель, приведення у певне взаємне розташування предметів, частин і елементів. Виділяють 3 типи конструктивної діяльності дитини: за зразком, за правилами, за задумом.

Художня (ручна) праця - вид продуктивної діяльності, тісно пов'язаний із конструюванням та аплікацією. У процесі продуктивної дитячої діяльності активно формується сенсорні і розумові здібності, окомір, мускулатура руки, координація рухів, формується акуратність, завзятість, посидючість, цілеспрямованість, вміння доводити розпочату роботу до результату. Дошкільнята навчаються діяти в заданих умовах, планувати та спільно обговорювати задум, створювати динамічні виразні образи та колективні сюжетні композиції, проявляти активність, ініціативу, самостійність та творчість. Опанування дітьми продуктивними видами діяльності є підготовкою дітей до навчання у школі. Організуючи продуктивні види дитячої діяльності, педагог має: забезпечити емоційну стабільність дитини протягом усього періоду діяльності; сформувавати мотив.

Отже, можна дійти висновків, що в роботі з дітьми дошкільного віку із порушеннями мовлення педагог повинен мати знання про сутність, особливості, види та керівництво продуктивною діяльністю дошкільників: ігровою, художньою, до якої відноситься зображувальна і театралізована, працею дітей (самообслуговування, господарсько-побутова, праця в природі та художня), дослідницькою діяльністю та вміння оцінити особливості моторної сфери дитини. На нашу думку, використання прийомів продуктивної діяльності може стати високо вмотивованим видом діяльності для дітей будь-якого віку і

рівня розвитку та сприятиме формуванню моторного праксису. Ця робота надає можливість дитині почувати себе успішною та спостерігати не лише продукт своєї діяльності, а й зростаючий рівень майстерності.

Література

1. Богуш А.М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників. Мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Навчально-методичний посібник. Київ: Слово, 2008. 187 с.
2. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 392 с.
3. Логопедія. Підручник. 5-те., переробл. та доповн. / За ред. М.К.Шеремет. Київ : Видавничий дім «Слово», 2018. 856 с.

Грицай О. С.

здобувач вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта

Науковий керівник: Голуб Н.М.

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

АЛЬТЕРНАТИВНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ З РАС

Актуальним завданням сьогодення є прийняття і розуміння суспільством особливих дітей. Сучасні психолого-педагогічні дослідження засвідчують своєрідність мовлення дітей з аутизмом. А саме: штамповані фрази, повторення малозрозумілих слів. Скрипник Т.В. у своїй роботі виокремлює головну особливість мовлення дітей з аутизмом — мовлення про себе в іншій та третій особі, а також наявність труднощів взаємодії із соціумом та складнощів у розвитку комунікативної функції [7]. У наш час, безумовно, дослідження розвитку мовлення дітей з розладами аутистичного спектру є комплексними, оскільки для їхнього навчання потрібні новітні методи використання альтернативної комунікації.

Сучасні погляди на проблему комунікації аутичних дітей характеризуються ретельним дослідженням особливостей розвитку в них пізнавальної, емоційно-вольової сфери, а також соціальних відносин. Серед досліджень, на які ми спиралися під час експерименту, є праці Т. Скрипник, Д. Шульженко, В. Тарасун. та ін. Не зважаючи на те, що проблема аутизму вивчається далеко не один рік, вона лишається як ніколи актуальною і у теперішній час. Тарасун В.В зазначає, що для здійснення роботи з дітьми з розладами аутистичного спектру педагоги мають опанувати сучасні методики диференційованого й особистісно орієнтованого викладання, що сприятиме розвитку здібностей дитини, задоволенню особливих освітніх потреб, участі батьків у навчанні їхніх дітей, розвитку гуманної педагогіки, яка здатна заохотити дітей до освітнього процесу [8].

Наше дослідження присвячено дітям старшого дошкільного віку з II типом аутизму, які мають певні особливості мовленнєвого розвитку. Вони використовують переважно стереотипні штамповані фрази, свої прохання висловлюють криком. Як пише у своїй науковій праці Скрипник Т.В., ці діти можуть існувати тільки у вузьких межах розкладу, звичному устрої життя, руйнування якого викликає панічний страх. Прогулянка має відбуватися за звичним маршрутом, а на ногах – одягнені черевики з шнурками певного